

POST-SOVYET COĞRAFYASINDA DEĞİŞİMİN YENİ ADRESİ BELARUS: RENKLİ DEVRİM Mİ KONTROLLÜ DÖNÜŞÜM MÜ?

İbrahim HASANOĞLU

TASAV Dış Politika ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi

Giriş

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra yeni bağımsızlığını kazanan cumhuriyetlerin başına ekseriyetle yerel Yüksek Sovyetlerin başkanları veya Komünist Partisi Birinci Sekreterleri geçmiştir. Zamanla bu liderlerin bir kısmı ülkelerinde baş gösteren iç karışıklıklara bağlı olarak görevlerini bırakmış, bir kısmı da 2003'te Gürcistan'da, 2004'te Ukrayna'da ve 2005'te Kırgızistan'da olduğu gibi Batı'nın da desteğiyle "renkli devrimler" aracılığıyla görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Bununla birlikte Rusya ve Kazakistan'da olduğu gibi ilk devlet başkanlarının kendilerine bir halef belirleyerek iktidardan çekildiği örneklerden de bahsetmek mümkündür.

Bağımsızlık sonrası Belarus'un ilk liderliği görevini Yüksek Sovyet (parlamento) başkanı olarak 1991'den 1994'e kadar Stanislav Şuşkeviç üstlenmiştir. 1994'te devlet başkanlığı makamının ihdas edilmesi ve bu yönde seçimlerin düzenlenmesi sonucunda Aleksandr Lukaşenko Belarus'un ilk Devlet Başkanı olarak seçilmiştir. 1994'ten bu yana devlet başkanlığı görevini yürüten Lukaşenko'ya karşı Ağustos 2020'de düzenlenen seçimler sonrası geniş çaplı protestoların başlaması, "Belarus Batı ile Rusya arasında yeni bir Ukrayna krizine mi dönüşmekte?" sorusunu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda bir aydan fazla bir süredir devam eden hükümet karşıtı gösteriler neticesinde Belarus'ta yaşanacak olan/yaşanması muhtemel iktidar değişikliğinin renkli devrim senaryosuna göre mi ya da kontrollü dönüşüm modeline göre mi meydana geleceği önem arz etmektedir.

2020 Devlet Başkanlığı Seçimleri ve Protestoların Başlaması

9 Ağustos'ta düzenlenen Devlet Başkanlığı seçimlerine Merkez Seçim Kurulu (MSK) tarafından onay almış ve aralarında Lukaşenko ve Svetlana Tihanovskaya'nın da yer aldığı 5 aday katılmıştır. Fakat seçimlerin öncesi ve sonrasına bakıldığında adaylarla ilgili olarak önemli değişiklik yaşandığı dikkat çekmektedir. Seçim kampanyası döneminde Lukaşenko karşısında Rus Gazprom şirketine bağlı Belgazprom bankası yönetim kurulu başkanı Viktor Babariko, eski diplomat ve Yüksek Teknoloji Parkı kurucusu Valeriy Tsepkalov ve blog yazarı, aktivist Aleksandr Tihanovskiy halkta karşılığı olan etkin adaylar olarak belirmiştir. Bunlardan Babariko ve Tihanovskiy muhtelif gerekçeler öne sürülerek tutuklanmış, Tsepkalov ise Belarus'u terk etmiştir.

Netice itibarıyla, bahsi geçen 3 adayın temsilcileri tarafından Tihanovskiy'in eşi Svetlana Tihanovskaya muhalefetin ortak adayı ilan edilmiştir ve seçimleri kazanması durumunda devlet başkanlığı seçimlerinin demokratik esaslara göre tekrarlanacağı kararı alınmıştır.¹ MSK'nın ilan ettiği sonuçlara göre Tihanovskaya oyların %10,09'nu alarak ikinci ilan edilmiş, Lukaşenko ise %80,08'lik oy oranıyla yeniden devlet başkanlığına seçilmiştir.² Bunun üzerine ülkede hâlen devam eden geniş çaplı protesto gösterileri başlamıştır.

Protestoların Mahiyeti ve Lukaşenko'nun Tutumu

Belarus'ta benzeri protestolar 2001, 2006 ve 2010 devlet başkanlığı seçimlerinden sonra da yaşanmıştır. Hoşnutsuzluğun temel sebebi 2004'teki halk oylaması ile anayasadan devlet başkanının görev süresini iki dönemle sınırlayan maddenin kaldırılması ve seçimlere hile karıştırıldığı iddiaları olmuştur. Bahsi geçen protestolarda demokrasi ve insan hakları gibi söylemlerle toplumun genç kesimi öne çıkmıştır. Lukaşenko ise her defasında güvenlik kuvvetlerinin müdahalesiyle gösterilerin belli bir süre sonra sona ermesini sağlamıştır. Fakat 2020'de baş gösteren olaylar karşısında Lukaşenko beklenmedik bir tabloyla karşı karşıya kalmıştır. Zira bu sefer öncekilerle mukayese edildiğinde gösteriler ülkenin tüm bölgelerinde olmak üzere daha geniş çaplı ve toplumun tüm kesimlerinden insanları bünyesinde toplayarak daha geniş katılımı olmuştur. Sokak gösterilerinin yanı sıra Lukaşenko'nun sadık destekçileri/seçmenleri olarak gördüğü işçilerden, bazı üst düzey bürokratlardan ve devlet televizyonu çalışanlarından dahi protestolara katılım sağlanmıştır. Bunun temel nedeni ise devletin ekonomik kaynaklarının azalmasına bağlı olarak toplumun yaşam şartlarında önemli bir kötüleşmenin yaşanmasıdır.

Ekonomik kaynakların azalması ise doğrudan Rusya'nın yeni vergi politikasına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Belarus, diğer eski Sovyet cumhuriyetleri ile mukayese

¹ "Светлана Тихановская объединилась со штабами Бабарико и Цепкало" (Tihanovskaya Babariko ve Tsepkalov'un seçim karargâhlarıyla birleşti), *TUT.BY*, 16.07.2020

² "ЦИК обновил предварительные данные о результатах голосования" (MSK seçimlerin ön sonuçlarını yeniledi), *TUT.BY*, 10.08.2020

edildiğinde Sovyetlerin ekonomik mirasını en fazla muhafaza eden devlet olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte Belarus ihracatının ve dolayısıyla bütçesinin önemli bir bölümünü Rusya'dan vergisiz olarak ithal ettiği petrolün kendi sanayi tesislerinde yeniden işlenerek başta AB olmak üzere yurtdışına petrol türevi ürünler olarak satılması oluşturmaktadır. Dolayısıyla Rusya'nın yeni vergi politikasından önce ihtiyacı olan petrolü uluslararası fiyatlara oranla %25 daha ucuza ithal eden Belarus, artık petrolü daha yüksek fiyata almaya başladığı için petrol türevi ürünleri ihracatından elde ettiği karın önemli bir bölümünü kaybetmiştir.³ Bu doğrultuda Lukaşenko Rusya'yı Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) ortak pazar ilkesini ihlal etmekle suçlamış, Rusya ise enerji kaynaklarının tek tarifeye göre ücretlendirilmesi için AEB çerçevesinde entegrasyonun derinleşmesini bir önkoşul olarak öne sürmüştür.⁴ İki ülke arasında uzun bir süredir devam eden müzakerelerden ise henüz Belarus lehine bir sonuç çıkmamıştır.

Bahsi geçen hususa bağlı olarak Belarus bütçesinde yaşanan daralma; ülke ekonomisinde devletin başat aktör olduğu, çalışan kesimin ekseriyetinin devlete ait iş yerlerinde istihdam edildiği, Sovyetler'de var olan geniş sosyal devlet anlayışının/politikalarının uygulamaya devam edildiği gibi hususiyetlerle birlikte düşünüldüğünde, toplum tarafından hayat standartlarında meydana gelen bu düşüşün büyük bir hoşnutsuzlukla karşılaşmasını beraberinde getirmiştir. Ekonomik boyutun yanı sıra Lukaşenko'nun 1994'ten itibaren devam eden yönetiminden duyulan bir yorgunluk ve değişim beklentisi de gösterilerin geniş çaplı ve katılımlı olmasına neden olmuştur.⁵

Bu seferki protestolar, Lukaşenko açısından önemli ölçüde beklenmedik bir seyir izlemiştir. Bu durumun bariz bir tezahürünü Lukaşenko'nun seçim öncesi ve seçim sonrası söylemlerinde yaşayan radikal söylem değişikliğinde görmek mümkündür. Seçim öncesi stratejisi olarak Lukaşenko, Rusya'nın Birlik Devleti ve AEB çerçevesinde entegrasyonun derinleşmesini talep etmesi, Rusya ile bağlantılı olduğu düşünülen Babariko'nun adaylığını açıklaması ve Vagner özel askerî şirketine bağlı bir grup savaşçının Belarus topraklarında ortaya çıkması gibi etkenleri bir araya getirerek seçmenleri bağımsızlık, egemenlik ve Moskova karşıtı bir söylemle konsolide etmeye çalışmıştır. Fakat seçim sonrasında resmî sonuçlarına itiraz gösterilerinin geniş kitlelere yayılmasıyla birlikte söylemini temelinden değiştirerek, ülkenin bağımsızlık ve egemenliğinin bu sefer Batı tarafından tehdit edildiğini öne sürmeye başlamıştır. Bu doğrultuda ülkesinde yaşananların bir renkli devrim

³ Aleksandr Zayats, "Почем российский «налоговый маневр». Наивные вопросы про значение нефти для Беларуси" (RF'nin vergi manevrası ne kadar tutuyor. Petrolün Belarus için anlamıyla ilgili saf sorular), *TUT.BY*, 13.12.2018

⁴ İki ülke arasındaki bu tartışma ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz: İbrahim Hasanoglu, "5. Yılında Avrasya Ekonomik Birliği: Siyasî Birlik Mümkün Mü?", *TASAV*, 11.06.2020

⁵ Sultan Akimbekov, "Второй Белорусский Фронт" (İkinci Belarus cephesi), *İnstitut Aziatskih İssledovaniy*, 24.08.2020

denemesi olduğunu ve müttefiki Rusya ile bu girişimi engellemeye hazır olduklarını sıkça dile getirmeye başlamıştır.⁶

Muhalefetin Mahiyeti ve Talepleri

Son devlet başkanlığı seçimleri sonrası başlayan gösteriler bazında ortaya çıkan muhalefet ile ilgili evvela bir ayırım yapılması doğru olacaktır. Bir yanda seçimlere aday olan siyasî aktörlerin seçim karargâhlarının teşkil ettiği Koordinasyon Konseyi, diğer yanda ise toplumun muhtelif kesimlerinden biraraya gelen göstericilerin/halkın başını çektiği bir Lukaşenko karşıtı hareketin söz konusu olduğu bölünmüş bir yapıya sahip muhalefetten bahsetmek mümkündür.

Koordinasyon Konseyi'ne bakıldığında muhalefetin bu kanadının da kendi içinde birlikten yoksun olduğu ifade edilebilir. Konseyi'nin temsil ettiği 3 eski devlet başkanı adayından Tsepalo yurtdışında, Babariko gözaltında, Tihanovskaya ise Litvanya'da bulunmaktadır. Konseyi'nin başkanı olan Tihanovskaya ile Konsey'in Minsk'teki üyeleri arasında da bir söylem farklılığı göze çarpmaktadır. Her ne kadar ortak amaçlar olarak seçimlerin demokratik esaslara göre yeniden yapılması, polis şiddeti olaylarının araştırılması ve siyasî mahkûmların serbest bırakılması gibi talepler dile getirilse de, Minsk'teki Konsey'in açıklamalarında hareketin Rusya'ya, Rus diline/kültürüne karşı bir mahiyet taşımadığı⁷ ve AB başta olmak üzere yabancı aktörlerden maddî yardımların kabul edilmeyeceği ve *yabancı ortaklardan Belarus toplumunun çıkarlarını temsil ettiklerine dair söylemlerden kaçınmaları* gerektiği kuvvetli bir şekilde kaydedilirken⁸ Tihanovskaya farklı bir çizgi takip etmektedir.

Litvanya'da bulunan Tihanovskaya etkin bir şekilde Batı devletlerinin temsilcileri/diplomatları ile görüşmeler gerçekleştirmekte, birtakım ziyaretlerde bulunmakta ve Avrupa Birliği kurumlarının toplantılarına iştirak etmektedir.⁹ Tihanovskaya'nın Rusya'ya yönelik söylemlerinde de bir tezatlık olduğu dikkat çekmektedir. Kendisinin internet sayfasında yayımlanan siyasî programında evvela Belarus'un Birlik Devleti'nden, AEB'den, KGAÖ'den ayrılacağına ve AB ile NATO'ya üye olacağına dair bilgilere yer verilmiş, kısa bir süre sonra ise program siteden kaldırmış ve Tihanovskaya söylemlerinde ülkesinin Avrupa'nın bir parçası olduğunu

⁶ "Лукашенко заявил о попытках повернуть в Белоруссии сценарий цветных революций" (Lukaşenko Belarus'ta renkli devrim senaryosunun uygulanmaya çalışıldığını açıkladı), *Life.ru*, 22.08.2020

⁷ İvan Medvedev, "Как в Белоруссии на фоне протестов относятся к России?" (Belarus'ta protestolar döneminde Rusya'ya nasıl yaklaşıyor), *BFM.ru*, 18.08.2020

⁸ Pert Nikolayev, "Теперь «Вместе»: белорусская оппозиция создала партию" (Artık beraber: Belarus muhalefeti parti kurdu), *Gazeta.ru*, 01.09.2020

⁹ "Тихановская призвала страны Европы не признавать итоги выборов в Белоруссии" (Tihanovskaya Avrupa devletlerine ülkesindeki seçim sonuçlarını tanımama çağrısında bulundu), *Komersant*, 19.08.2020

fakat ülkenin dış politikasını değiştirmek gibi bir amaçlarının olmadığını,¹⁰ Belarus devriminin bir jeopolitik konu ve Rusya yanlısı veya Rusya karşıtı bir mahiyet taşımadığını savunmaya başlamıştır.¹¹ Ayrıca Babariko'nun yardımcısı ve Koordinasyon Konseyi'nin etkin isimlerinden Mariya Kolesnikova'nın *Vmeste (Birlikte)* isimli bir siyasî parti kuracaklarını ilan etmesi de Tihanovskaya başta olmak üzere diğer muhalefet liderlerinden de önceliğin Lukaşenko'nun iktidardan ayrılması olduğu öne sürülerek destek bulmamıştır.¹² Bu da bir kez daha muhalefetin siyasî kanadında kuvvetli mutabakatın olmadığını ortaya koymuştur.

Muhalefetin halk boyutunu temsil eden göstericilerin ise söylem ve eylem itibarıyla daha türdeş bir yapıya sahip oldukları ifade edilebilir. Göstericilerin söylemlerinde Lukaşenko'nun seçimlere hile karıştırdığı için görevinden ayrılması, seçimlerin yenilenmesi ve siyasî mahkûmların serbest bırakılmasını gerektiği talepleri öne çıkmaktadır. Eylemleri büyük ölçüde barışçıl bir nitelik taşıyan Belaruslu göstericilerin bu yönleriyle başta Ukrayna olmak üzere post-Sovyet coğrafyasındaki diğer hükümet karşıtı gösterilerden de ayrıştıkları dikkat çekmektedir. Belaruslu göstericilerle ilgili dikkat çeken bir diğer husus da söylem ve kullandıkları semboller itibarıyla ne Batı ne de Rusya yanlısı bir görünüm sergilemedikleridir. Her ne kadar kullandıkları beyaz-kırmızı-beyaz bayrak Litvanya Büyük Dükalığı ve Belarus'un Naziler tarafından işgal altındaki dönemlerle ilişkilendirilse de bahsi geçen bayrağın 1918-1919 yılları arasında var olan Belarus Halk Cumhuriyeti'nin ve 1991-1995 arası bağımsız, parlamenter sistemle yönetilen ve daha demokratik bağımsız Belarus'un bayrağı olduğu için göstericiler tarafından tercih edildiği ifade edilebilir.

Uluslararası Tepkiler

Rusya'nın yaklaşımı

Rusya'nın Belarus'taki seçim sonuçlarına ilişkin resmî tutumu 19 Ağustos'ta Putin'in Lukaşenko'ya gönderdiği tebrik mesajıyla ortaya çıkmıştır. Bu eylemiyle Rusya bir yandan resmî sonuçları tanıdığını gösterirken, diğer yandan da mesajı 10 gün sonra ve Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer bazı devletlerden sonra göndererek Belarus'taki hızla gelişen olayların seyrini izlediğini/değerlendirdiğini ve aynı zamanda yukarıda bahsi geçen birçok konudaki tutumu nedeniyle esasen Lukaşenko'dan duyduğu rahatsızlığı da göstermiştir. Diğer taraftan, Belarus'ta Ukrayna'dakine benzer bir iktidar değişikliğini kabul edilemez bir senaryo olarak değerlendirdiği için Kremlin Lukaşenko'yu destekleme yönünde bir siyaset izlemeyi tercih etmiştir. İlk olarak Putin başta olmak üzere RF'nin üst düzey yetkilileri tarafından olayların Belarus'un iç

¹⁰ Sofya Dyakova, "Тихановская выступила за сохранение экономических связей Белоруссии и России" (Tihanovskaya RF ile Belarus arasında ekonomik ilişkilerin korunmasından yana bir açıklama yaptı), *Life.ru*, 23.08.2020

¹¹ "Тихановская заявила Европарламенту о фальсификации выборов в Белоруссии" (Tihanovskaya AB parlamentosuna Belarus seçimlerine hile karıştırdığını söyledi), *TASS*, 25.08.2020

¹² "Белорусская оппозиция уже не «Вместе»" (Belarus muhalefeti artık beraber değil), *Komersant*, 01.09.2020

işleri olduğu ve bu kapsamda herhangi bir dış müdahalenin kabul edilemez olduğunun altı çizilerek Minsk'in talebi ve gerekli şartların oluşması halinde Rusya'nın Birlik Devleti çerçevesinde müttefiklik sorumluluklarını yerine getirerek askerî yardımda bulunacağı vurgulanmıştır.¹³ Nitekim kısa süre içinde Putin tarafından Lukaşenko'nun talebi üzerine "gerektiğinde Belarus'a yardım edebilmek için güvenlik birimleri mensuplarından bir grubun teşkil edildiği" ilan edilmiştir.¹⁴ Belarus Dışişleri Bakanı ile düzenlendiği basın toplantısında ise RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Batı devletlerini işaret ederek esas amacın Belarus'u Rusya'dan koparmak olduğunu ifade etmiş ve Belarus yönetiminin ulusal diyaloga hazır olduğuna dikkat çekmiştir.¹⁵

Bu noktada alternatifsiz kalan Lukaşenko'ya Moskova belirli tavsiyelerde bulunduğu anlaşılmaktadır.¹⁶ Bunlardan birinin seçimlerden hemen sonra kesin zaferini ilan eden, göstericilere karşı sert müdahalede bulunan ve seçimlerin hiçbir koşulda yenilenmeyeceğini beyan eden Lukaşenko'nun ani bir söylem değişikliğine giderek *kendisinin devlet başkanlığı koltuğunda biraz fazla oturduğunun farkında olduğunu, ülkede anayasa değişikliği/reformu sürecinin başlatıldığını ve hazırlanacak olan anayasa değişikliğinin halk oylamasına sunulmasından sonra devlet başkanlığı seçimlerinin yenilenebileceğini*¹⁷ ilan etmesi olduğu ifade edilebilir.¹⁸ Rusya'nın Lukaşenko'ya verdiği desteğin somut örneklerinden sonuncusu, 14 Eylül'deki Putin – Lukaşenko görüşmesinde Belarus'a 1,5 milyar dolar tutarında bir kredi tahsis edileceğinin duyurulması olmuştur.¹⁹

Rusya'nın bu yaklaşımı birkaç hususa bağlı olarak açıklanabilir: Rusya açısından iktidar değişikliklerinin halk gösterileri neticesinde gerçekleşmesi özellikle yakın çevresinde kabul edilebilir bir durum değildir ve muhalefetin siyasî temsilcilerinin daha ziyade Batı'ya yakın bir görünüm sergilemeleri Moskova'yı rahatsız etmektedir. Rusya olaylar karşısında takındığı tutumla Batı'ya Lukaşenko'yu destekleyeceği mesajını ve Belarus toplumuna da protestolar sonucunda iktidarın değişme olasılığının olmadığı mesajını vermeye çalışmaktadır.²⁰ Burada ifade edilmesi

¹³ "Джабаров назвал условия для вмешательства в ситуацию в Белоруссии" (Jabarov Belarus'a müdahale koşullarını açıkladı), *RIA Novosti*, 27.08.20

¹⁴ "Путин сообщил о формировании резерва из силовиков для помощи Белоруссии" (Putin güvenlik birimleri personelinin Belarus'a yardım için birliğin oluşturulduğunu açıkladı), *RIA Novosti*, 27.08.2020

¹⁵ "Lavrov ile Makey'in Basın Toplantısı", *RF Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi*, 02.09.2020

¹⁶ "Путин сообщил о готовности Лукашенко рассмотреть конституционную реформу" (Putin Lukaşenko'nun anayasa reformunu/değişikliğini değerlendirmeye hazır olduğunu açıkladı), *RIA Novosti*, 27.08.2020

¹⁷ Yuliya Ejova, "Лукашенко анонсировал поправки в Конституцию Белоруссии" (Lukaşenko anayasa değişikliği yapılacağını ilan etti), *Profile.ru*, 17.08.2020

¹⁸ "Лукашенко: Белоруссии нужна не завязанная на президенте система", *Kommersant*, 31.08.20

¹⁹ "Россия предоставит Белоруссии госкредит в \$ 1.5 млрд", *İnterfaks*, 14.08.2020

²⁰ Sultan Akimbekov, "Второй Белорусский Фронт" (İkinci Belarus cephesi), *İnstitut Aziatskih İssledovaniy*, 24.08.2020

gereken bir mühim husus da Rus yetkililerinin mevcut Belarus yönetimini destekleyici tutum ve söylemlerine karşın Rus devlet yayın organlarında Lukaşenko'nun izlediği çok yönlü dış politikaya atıfta bulunularak sert bir tenkite tabi tutulduğudur. Bu husus Kremlin'in Lukaşenko'nun politikalarından duyduğu rahatsızlığın dolaylı yoldan bir ifadesi olarak telakki edilmelidir.

Batı'nın Yaklaşımı

ABD ve AB'nin Belarus'taki olaylarla ilgili ortak tutumu, hile karıştırıldığı için seçim sonuçlarının tanınmaması, seçimlerin yenilenmesi ve Lukaşenko'nun protestoculara karşı aşırı şiddet kullanımından vazgeçmesinden ibarettir.²¹ Bunun yanı sıra her iki taraf da seçimlere hile karıştırılmasından ve göstericilere karşı aşırı şiddet kullanılmasından sorumlu üst düzey Belaruslu yetkililere yönelik yaptırım uygulanmasından yana bir tutum içerisinde.²² Fakat bu noktada AB içerisinde halen bir mutabakat sağlanamadığının altı çizilmelidir.

Polonya ve Baltık devletleri Belarus yönetimine karşı daha sert uygulamaları savunurken, AB'nin diğer üyeleri ve üst düzey temsilcileri daha ılımlı ve yapıcı bir yaklaşımın benimsenmesinden yana bir tutum sergilemektedirler. Nitekim Baltık devletleri Belarus yöneticilerine karşı yaptırımlarını AB'ye rağmen ilan etmişlerdir. AB liderler zirvesinden basına yansıyan bilgilere göre Almanya, Fransa ve İtalya diyalog kanallarının açık tutulabilmesi için yaptırımların doğrudan Lukaşenko'yu hedefe almaması gerektiğinin üzerinde durmaktadırlar.²³ AB'nin yaptırım konusunda bir uzlaşa sağlayamamasının bir diğer nedeni ise yine basına yansıyan bilgilere göre Yunanistan ve GKRY'nin onaylarını doğrudan Doğu Akdeniz meselesi özelinde Türkiye'ye karşı yaptırım paketinin kabul edilmesi şartına bağlamasıdır.²⁴

Litvanya'nın Tihanovskaya'yı Belarus'un seçilmiş devlet başkanı olarak tanıdığını ilan etmesi²⁵ gibi münferit adımlara rağmen AB'nin genel yaklaşımının Belarus'taki krizin taraflar arasında diyalog yoluyla ve dış müdahale olmadan çözülmesinden yana olduğu kaydedilmelidir. Bu yaklaşım, Merkel, Macron ve AB Dışişlikler Yüksek

²¹ "В США не признают легитимность Лукашенко и выступают за проведение новых выборов" (ABD Lukaşenko'yu meşru olarak görmüyor ve seçimlerin yenilenmesini istiyor), <https://ru.sm.news/v-ssha-ne-priznayut-legitimnost-lukashenko-i-vystupayut-za-provedenie-novyh-vyborov-68988/>, 11.09.2020

²² Damir Matyuhin, "Лидеры стран ЕС не признали итоги выборов в Белоруссии и анонсировали санкции" (AB liderleri Belarus'taki seçim sonuçlarını tanımadılar ve yaptırım uygulanacağını ilan ettiler), <https://360tv.ru/news/mir/lidery-stran-es-ne-priznali-itogi-vyborov-v-belorussii-i-anonsirovali-sanktsii/>, 19.08.2020

²³ "Die Welt: Евросоюз не будет вводить санкции против Лукашенко" (Die Welt: AB Lukaşenko'ya karşı yaptırım uygulamayacak), *RİA Novosti*, 04.09.2020

²⁴ Nikos Chrysoloras, Jonathan Stearns, "Greece Presses EU to Draw Up 'Severe' Sanctions on Turkey", *Bloomberg*, 10.09.2020

²⁵ "Lithuania recognizes Tikhonovskaya President of Belarus", *UNIAN*, 11.09.2020

Temsilcisi Josep Borell'in Belarus'un ikinci bir Ukrayna'ya dönüşmesinden yana olmadıklarını vurgulamalarıyla anlaşılmaktadır.²⁶

Sonuç

Ağustos 2020'de devlet başkanlığı seçimleri sonrası Belarus'ta başlayan hükümet karşıtı gösteriler kısa sürede ülkenin tamamına yayılmış ve sonrasında yabancı aktörlerin farklı orandaki katılımlarıyla uluslararası politikanın gündemini teşkil eden başlıca mesellerden biri haline gelmiştir. Belarus krizin başlamasında ekonomik şartlardaki düşüş, yeni neslin başta Polonya ve Litvanya olmak üzere AB ülkelerindeki yaşam standartlarına yönelik artan ilgisi ve toplumun 26 yıllık Lukaşenko iktidarından sonra bir değişim beklentisi içine girmesi gibi iç etkenlerin yanı sıra Batı ile Rusya arasında eski Sovyet cumhuriyetleri üzerinde yaşanan jeopolitik mücadelenin de payı vardır.

Mevcut şartlar değerlendirildiğinde Belarus krizinin orta vadede renkli devrime bürünerek Batı ile Rusya arasında yeni bir Ukrayna'ya dönüşmeyeceği ifade edilebilir. Belarus için Ukrayna'da var olan toplumsal bölünmüşlükten, dil ve kültür boyutları dâhil Rusya karşıtlığından ve Batılı STK'ların etkin faaliyetlerinden bahsetmek mümkün değildir. İlaveten Ukrayna krizinin, Kovid-19 salgının halen devam ediyor olması, AB ile Trump arasındaki uyumsuzluklar ve ABD'de yaklaşan başkanlık seçimleri de Batı'yı oldukça ılımlı bir çizgi takip etmeye zorlamaktadır. Üstelik bürokrasi ve güvenlik kuvvetlerinin Lukaşenko'ya verdiği etkin destek de göz ardı edilmemelidir. Bütün bunlar dikkate alındığında Belarus'ta renkli devrim yerine Rusya'nın aktif olarak yer aldığı kontrollü bir dönüşüm sürecinin başladığı ifade edilebilir. Bu sürecin bariz bir şekilde ortaya çıkan tezahürleri, anayasa değişikliği sürecinin başlatılarak seçimlerin yenilenebileceğinin ve Rusya ile Birlik Devleti çerçevesinde entegrasyonun devam edeceğinin ilan edilmesidir.

Belarus'un RF'nin doğrudan bir parçası haline gelmesi mümkün görünmese de –ki bu ihtimal gerek Lukaşenko gerekse RF Başbakanının beyanatlarıyla ortadan kalkmış gibi durmaktadır– iki ülke arasında ekonomik bütünleşmenin derinleşeceği öngörülebilir. Bu ise Belarus'un devletçi ekonomisinin piyasa ekonomisine dönüşmeye başlaması ve Rusya'nın etkinliğinin artması anlamına gelecektir. Kontrollü dönüşüm modeliyle Belarus'un Rusya'dan uzaklaşması da orta vadede engellenmiş olacaktır.

²⁶ "В ЕС нашли «лучшее решение» для Белоруссии" (AB Belarus için en iyi çözümü buldu), *Rosbalt*, 30.08.20, "Макрон выступил против повторения украинского сценария в Белоруссии" (Macron Belarus'ta Ukrayna senaryosunun tekrarlanmasına karşı çıktı), *Russia Today*, 20.08.2020